

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

Донецького національного технічного університету: зб. наук. пр. / Донецький національний технічний університет. – Донецьк: ДВНЗ “ДОНТУ”, 2009. – Вип. 3 (145). – Сер. Педагогіка, психологія, соціологія. – С. 274 – 279.

5. Менеджмент волонтерських груп від А до Я:

навч.-метод. посібник / За ред. Т.Л. Лях; авт.-кол.: З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.

6. Напрями та форми роботи волонтерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=657865>.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2016

УДК 347.626.6

Ірина Гірник, інспектор Миколаївського відділу кримінально-виконавчої інспекції
УДПтС України у Львівській області,
слухач заочної форми навчання V курсу факультету заочного навчання
Інституту кримінально-виконавчої служби, м. Київ

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті аналізується питання про виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно, яке належало до шлюбу дружині або чоловікові. Розглядаються права та обов'язки подружжя на розпорядження цим майном. Якщо майно за час шлюбу істотно збільшилось у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат, або затрат другого з подружжя і у разі спору може бути визнане зарішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Ключові слова: подружжя, права спільної сумісної власності, розпорядження майном, “спільне майно”, Сімейний кодекс України.

Лит. 5.

Ірина Гирнык, інспектор Николаевского отдела уголовно-исполнительной инспекции
УППтС Украины во Львовской области,
слушатель заочной формы обучения V курса факультета заочного обучения
Института уголовно-исполнительной службы, г. Киев

ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ СУПРУГОВ НА РАСПОРЯЖЕНИЕ ИМУЩЕСТВОМ, ЧТО ЯВЛЯЕТСЯ ОБЪЕКТОМ ПРАВА ОБЩЕЙ СОВМЕСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

В статье анализируется вопрос о возникновении права общей совместной собственности супругов на имущество, которое принадлежало до брака жены или мужа. Рассматриваются права и обязанности супругов на распоряжение этим имуществом. Если имущество во время брака существенно увеличилось в своей стоимости вследствие общих трудовых или денежных затрат, или затрат второго из супругов и в случае спора может быть признано по решению суда объектом права общей совместной собственности супругов.

Ключевые слова: супруги, права общей совместной собственности, распоряжение имуществом, “общее имущество”, Семейный кодекс Украины.

Iryna Hirnyk, Inspector of the Mykalayiv Department of the Criminal Executive Inspection
Department of State Penitentiary Service of Ukraine in the Lviv region
Listener of the distance learning V course Faculty of the Distance Learning
Institute of Penitentiary Service, Kyiv

THE RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF SPOUSES CONCERNING THE DISPOSE OF PROPERTY THAT IS THE OBJECT OF JOINT OWNERSHIP

The article examines the question of the right of the joint matrimonial ownership concerning the property, which belonged before the marriage the wife or husband. The author considers the rights and responsibilities of spouses concerning the dispose of the property. If the property during the marriage has increased significantly in value because of their common labor or monetary costs or expenses of the other spouse, in the event of a dispute may be recognized by a court of law as the subject of joint matrimonial property.

Keywords: a marriage, the rights of joint ownership, the property disposal, “the common property”, the Family Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасний Сімейний та Цивільний кодекси України потребують деяких уточнень та змін щодо майна яке слід віднести до цінного.

Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

подана письмово. На питання, яке саме майно слід відносити до цінного, ні СК, ні ЦК України не дають чіткої відповіді та не містять визначення критеріїв цінності майна. На думку А. Єрух, члена Комісії з аналізу, методології та прогнозування нотаріальної практики Української нотаріальної палати, нотаріус змушений самостійно орієнтуватися у ситуації, беручи до уваги не лише реальну вартість майна, але, мабуть, і матеріальний стан сім'ї, подружжя, якому таке майно належить [3, 8]. З цього положення слідує, що не тільки нотаріуси повинні, таким чином, розуміти термін "цінне майно", а й суди при розгляді даного питання.

Із змісту ст. 65 СК слідує, що подружжя може укладати правочини щодо майна, яке не є цінним. Згода іншого з подружжя на укладення таких правочинів може висловлюватися в усній формі. Разом із тим, дружина та чоловік мають право на звернення до суду з позовом про визнання такого правочину недійсним, якщо його було укладено без її (його) згоди (ч. 2 ст. 65 СК).

Аналіз основних досліджень та публікацій. В спеціальній літературі майна подружжя, зокрема права та обов'язки подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності проводилося в роботах таких дослідників С.С. Алексєєв, М.В. Антокольська, В.І. Вошко, В.С. Гопанчук, К.А. Граве, Н.М. Єршова, І.В. Жилінкова, Ю.С. Червоний, Я.Н. Шевченко та інші.

Мета статті. Висвітлення права спільної сумісної власності подружжя на майно, що належало до шлюбу дружині, чоловікові, а також якщо майно за час шлюбу істотно збільшилось у своїй вартості.

Виклад основного матеріалу. Одним з пріоритетних напрямків розвитку правового регулювання інституту сімейного права є законодавча регламентація майнових правовідносин подружжя. Відповідно до ст. 51 Конституції України кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Кожна річ, набута у шлюбі, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [2, 5].

Відповідно до Сімейного кодексу України (далі – СК України) об'єктами права спільної сумісної власності подружжя можуть бути (ст. 61):

- будь-які речі, за винятком речей на які потрібен спеціальний дозвіл;
- заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, отримані одним з подружжя або внесені до сімейного бюджету чи внесені на особовий рахунок в банківську установу;
- гроші, інше майно (в тому числі гонорар,

виграш, отримані за ним гроші) отримані в результаті укладеного в інтересах сім'ї договору;

- речі для професійних занять (музичні інструменти, оргтехніка, лікарське обладнання), набуті за час шлюбу для одного з подружжя.

Відповідно до ст. 62 СК України передбачено також виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно, що належало до шлюбу дружині, чоловікові, якщо майно за час шлюбу істотно збільшилось у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя і воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. А також, якщо один з подружжя своєю працею і коштами брав участь в утриманні майна, належного другому з подружжя, то дохід, одержаний від майна, у разі спору за рішенням суду може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

СК України передбачає право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя (ст. 65). Дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя за взаємною згодою.

Дане положення стосується договорів, які подружжя або один з них укладає з іншими особами щодо майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності. Один із подружжя, укладаючи той чи інший договір не тільки розпоряджається спільним майном подружжя, а й створює для подружжя додаткові обов'язки. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Законодавець передбачив так звану презумпцію згоди одного з подружжя на укладення другим з подружжя договорів щодо відчуження спільного майна. Однак не можна не погодитися із твердженням, що встановивши таку презумпцію, законодавець не передбачив правових наслідків укладення правочинів одним з подружжя без згоди другого з подружжя, а також не встановив критеріїв, які слугували б підставою для висновку, щоб не вважати, що той з подружжя, який є учасником правочину, діяв за згодою другого з подружжя, і якими доказами має підтверджуватися відсутність такої згоди. Не знайшло це питання однозначного вирішення ні в юридичній літературі, ні в судовій практиці [5, 456].

Дружина, чоловік мають право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її/його згоди, якщо договір виходить за межі дрібного побутового. Вперше сімейне

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖА НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

законодавство закріплює поняття дрібного побутового правочину, але не дає його визначення. Застосовуючи ст. 31 ЦК України можна зазначити, що дрібним побутовим правочином, який укладається одним із подружжя, є правочин, якщо він задовольняє побутові потреби подружжя та стосується предмета, який має невисоку вартість [4, 12]. Визначати вимір щодо відповідності правочину фізичному, духовному чи соціальному розвитку одного із подружжя немає потреби, бо мова йде про повністю дієздатну особу [3, 227].

Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. На питання, яке саме майно слід відносити до цінного, ні СК, ні ЦК України не дають чіткої відповіді та не містять визначення критеріїв цінності майна. На думку А. Єрух, члена Комісії з аналізу, методології та прогнозування нотаріальної практики Української нотаріальної палати, нотаріус змушений самостійно орієнтуватися у ситуації, беручи до уваги не лише реальну вартість майна, але, мабуть, і матеріальний стан сім'ї, подружжя, якому таке майно належить [1, 8]. З цього положення слідує, що не тільки нотаріуси повинні, таким чином, розуміти термін “цінне майно”, а й суди при розгляді даного питання.

Із змісту ст. 65 СК слідує, що подружжя може укладати правочини щодо майна, яке не є цінним. Згода іншого з подружжя на укладення таких правочинів може висловлюватися в усній формі. Разом із тим, дружина та чоловік мають право на звернення до суду з позовом про визнання такого правочину недійсним, якщо його було укладено без її (його) згоди (ч. 2 ст. 65 СК). Незрозумілим залишається питання, які конкретно правочини можна віднести до цієї категорії. І.В. Жилінкова зазначала, що проблема пов'язана з відсутністю законодавчого визначення поняття “цінне майно”. Внаслідок цього різниця між правочинами з цінним майном, або з таким, яке до цієї категорії не належить, має невизначений характер. Головне полягає у тому, що практично будь-який правочин може бути оскаржений другим з подружжя в суді на тій підставі, що його було вчинено без його усної згоди [3, 226].

Протягом подружнього життя дружина та чоловік можуть брати участь не лише у речових, а й у зобов'язальних правовідносинах. Найбільше практичне значення в цьому аспекті мають правовідносини, що виникають з кредитних договорів. Нерідко такі договори укладає особа,

яка перебуває у шлюбі, тому логічно виникає питання щодо розповсюдження зобов'язання на другого з подружжя.

Той з подружжя, хто не брав безпосередньої участі в укладенні договору, стає зобов'язаною стороною (боржником), якщо: а) договір було укладено другим із подружжя в інтересах сім'ї; б) майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

Поєднання вказаних підстав надає можливості розглядати другого з подружжя як зобов'язану особу, незважаючи на те, що така особа не брала особисто участі в укладенні договору. З цього випливає, що закон при вирішенні цього питання закріплює не суб'єктивний, а об'єктивний підхід, оскільки не пов'язує виникнення обов'язку другого з подружжя з фактом надання ним згоди на укладення правочину. Навіть якщо другий з подружжя не знав про укладення договору він вважатиметься зобов'язаною особою, якщо об'єктивно цей договір було укладено в інтересах сім'ї та одержане майно було використано в інтересах сім'ї [3, 227].

Виникає питання: “А якщо одержане майно за кредитним договором було використане в особистих інтересах одного із подружжя (не в інтересах сім'ї)? Яку відповідальність несе другий з подружжя?”

На наш погляд, другий з подружжя (який не приймав участі при укладенні правочину) повинен бути звільнений від відповідальності на тій підставі, що майно, отримане одним із подружжя було використано для особистих цілей, а не в інтересах сім'ї. Відповідальність другого з подружжя мала б місце у випадку, коли б банк або інша фінансова установа з якої один із подружжя вступає у кредитні правовідносини проінформував другого з подружжя про намір одного із подружжя укласти кредитний договір та зобов'язав того з подружжя, який не виступає стороною правочину надати письмову згоду, на вчинення другим з подружжя зазначених дій. Тим самим той з подружжя, який не виступає стороною у правочині письмовою згодою приймає на себе відповідальність за солідарне виконання зобов'язання шляхом наданої згоди. Згода другого з подружжя обов'язково повинна бути, тому що виконання обов'язку, а саме повернення грошових коштів буде відбуватися зі спільного майна.

Тобто виникає ситуація: гроші взяті на особисті потреби одним із подружжя – а повертатися, за загальним правилом, гроші будуть зі спільного майна.

Для того, щоб така конструкція спрацювала, необхідно отримати письмову згоду другого з подружжя при укладенні правочину.

**ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЗЖЯ НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ,
ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Таким чином, ми маємо справу з двома групами правочинів:

1) **перша група** – це домовленість на укладення правочину між подружжям (можлива в усній формі). В цьому випадку один з подружжя інформує другого про свій намір укладення у майбутньому кредитного договору;

2) **друга група** – це домовленість між банком або іншою фінансовою установою та одним із подружжя, який діє за письмовою згодою другого з подружжя та в інтересах сім'ї;

Якщо такої письмової згоди банк або інша фінансова установа, яка є стороною у правочині не отримала, укладений одним із подружжя кредитний договір в судовому порядку можна визнати недійсним на підставі ч. 2, 3 ст. 65 СК України.

На практиці дана стаття розуміється з укладеними договорами, в яких предметом виступає спільне рухоме або нерухоме майно. З приводу грошових коштів, які взяті одним із подружжя і витрачені не в інтересах сім'ї, а повернення їх відбувається, наприклад, із спільного майна подружжя, взагалі практика чомусь замовчує.

Таким чином, ст. 65 СК розкриває питання з приводу розпорядження майном, що є об'єктом спільної сумісної власності, та вимагає при укладенні правочину, як правило, письмову згоду того із подружжя, який не є стороною правочину, для того, щоб у майбутньому не виникало питань хто повинен виконувати взяті на себе обов'язки і, відповідно, за чиї (спільні чи особисті) кошти.

Висновки. Спільність майна, як правило, найбільш повною мірою забезпечує інтереси подружжя. Проте в житті можуть виникати ситуації, коли подружжя доходить висновку про припинення режиму спільності та поділ належного йому майна.

Для законодавства традиційним є режим спільності майна подружжя. Він передбачає об'єднання майна дружини та чоловіка в єдину майнову масу та встановлення ряду спеціальних правил щодо його володіння, користування та розпорядження. У сучасному розумінні сутності режиму спільності подружжя розглядається як особи, котрі мають спільний інтерес у підтриманні майнового благополуччя сім'ї, а їхні відносини характеризуються як відносини економічного партнерства. Внесок кожного з подружжя незалежно від його конкретного виразу та обсягу розглядається як суттєвий і необхідний елемент формування і підтримання майнової спільності. Таким чином, фундаментальна концепція режиму майнової спільності виражається в принципі економічного партнерства подружжя.

Подружжя може бути суб'єктом майнових відносин, у тому числі – відносин власності, як на загальних цивілістичних засадах, так і на підставі спеціальних умов, спричинених фактом перебування їх у шлюбі. При цьому найбільш істотно виявляються особливості тих майнових відносин подружжя, які складаються між ними (внутрішні відносини). Ці особливості визначаються переважно нормами сімейного законодавства, а зовнішні (відносини подружжя з третіми особами) – переважно нормами цивільного законодавства. Таким чином, правове регулювання майнових відносин подружжя ускладнене і переобтяжене характером особистих стосунків між чоловіком і дружиною, що, в свою чергу, і вимагає окремого глибокого їх дослідження.

У літературі з сімейно-правових питань останнім часом завершилося формування концепції правового режиму спільної сумісної власності. Головним принципом прав подружжя на майно є принцип спільності всього того майна, яке набувається ним за час шлюбу. Подружжя користується рівними правами на майно.

Також законодавством визначається майно, яке належить до спільної сумісної власності чоловіка і дружини. Таким чином, майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу).

Отже, розгляд питання про спільну сумісну власність подружжя є актуальним в сімейному праві.

1. *Єрух А. Окремі питання щодо укладення правочинів із спільним майном подружжя [Текст] / А. Єрух // Нотаріат. – 2004. – № 12.*

2. *Конституція України. – К.: Парламентське видавництво, 1998.*

3. *Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст] / За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.*

4. *Цивільний кодекс України: – Ужгород: ІВА, 2005. – 313 с.*

5. *Цивільне право України: Підручник [Текст] / Д.В. Боброва, А.С. Довгер та ін.; / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К, 2004. – 860 с.*

Стаття надійшла до редакції 11.01.2017